

АДАПТАЦИЯТА НА МЛАДИТЕ УЧИТЕЛИ КЪМ СПЕЦИФИКАТА НА УЧИТЕЛСКАТА ПРОФЕСИЯ

Даниела Здр. Хаджиева
ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“
с. Смилян, общ. Смолян, обл. Смолян

Резюме: Реформите в образователната система очертават качествено нови критерии за определяне на целите, функциите и методите за обективна оценка и измерване на постиженията, отразени в подготовката и цялостното развитие на младото поколение. Образователната реформа е възможна, ако към учителската професия се привлекат преподаватели, носители на идеи за осъвременяване на методите на преподаване и разнообразяване на образователната среда. Млади и мотивирани хора, които ще допринесат за развитието на училищното образование. Учители, които ще носят отговорност относно процесите на обучението и засилване на практическата им насоченост.

Ключови думи: ученици, учители, училище, образование, адаптация, мотивация, учителска професия.

ADAPTATION OF THE YOUNG TEACHERS TO THE SPECIFICITY OF TEACHING

Daniela Zdr. Hadzhieva
OU „Sv. Sv. Kiril i Metodiy“
s. Smilyan, obsht. Smolyan, obl. Smolyan

Abstract: The reforms in the educational system portray qualitative new criteria for definition of the aims, functions and methods for objective assessment and measuring of the achievements, reflected in the preparation and entire development of the young generation. The educational reform is possible if the teaching attracts well-educated teachers with original ideas for modernization of teaching and diversification of the educational sphere. These are young and motivated people who contribute a lot for the development of school education. Teachers who take responsibility for processes of teaching and enhancement of practice.

Keywords: students, teachers, school, education, adaptation, motivation, teaching.

Увод

Образованието изпълнява основна роля в изграждането на ценностите, начина на живот и поведението на младите хора, като основните цели са развитието на умения за работа с постоянно променящата се информация, с усвояването на методи на учене и ключови компетентности. При провеждане на всяка образователна реформа водеща роля има мотивираният и удовлетворен от работата си учител, пред който стои отговорната задача да подготвя младото поколение за пълноценен живот.

Създаването на условия за привличане на мотивирани и талантиливи специалисти в училището не е лесна задача. Първото постъпване на работа, процесът на първоначалната психологическа и физическа адаптация е от изключително значение за оставането на младия учител в образователната система. Резултатите от различни проучвания в европейски страни показват, че от ключово значение за оставането на младите учители в учителската професия са подкрепата при постъпване на работа в училище.

Провеждането на успешни училищни политика, последващото съдействие от ръководството на образователната институция и от колегите са от изключително значение. Условията на работа, възможностите за професионално развитие и приобщаването с помощта на целия екип са основни фактори за задържането на младите учители в училище.

Популяризиране на добри практики и опита на образователните институции, ще привлече мотивирани млади хора към учителската професия, които ще допринесат за устойчивото развитие на българското училище и образователната система.

Изложение

В ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ село Смилян има политика за привличане и задържане на млади специалисти, които са добре подготвени и мотивирани да работят. Училището си сътрудничи с Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, в който има педагогически специалности и в училището ни ежегодно постъпват студенти, които провеждат част от практическата си подготовка като стажант-учители. Така започна и моят път през 2015 година, като стажант на педагогическа практика, а на следващата година и като новоназначен учител. През периода от учебната 2015/2016 до 2020/2021 г. студентската си практика в училище са провели седем студенти, петима, от които веднага след завършването си постъпихме на работа в училище.

По-голямата част от назначените млади учители през последните години сме специалисти, които сме завършили основното си образование в нашето училище и всички сме живеещи в населеното място, където се намира училището.

Назначените млади учители, привлечени от други училища са трима – един начален учител, един ресурсен учител и учител със специалност английска и немска филология, привлечен да работи в нашето училище от езикова гимназия.

1. Как се привличат младите учители и какво ги задържа в нашето училище?

Аз съм трето поколение учител в моето семейство. Дядо ми беше начален учител, а майка ми – учител по български език и немски език в същото училище, в което работя към момента. Моята детска мечта беше също да поема по техния път. След завършване на висшето си образование реших да кандидатствам за работа в моето населено място по обявената свободна позиция за учител в начален етап. Получих шанса да работя мечтаната от мен професия, заради политиката на училището за назначаване на млади специалисти.

Първата стъпка, която се предприема от ръководството на училището още при обявяване на свободно работно място за учител, е да не се поставя условие за трудов стаж по специалността. Обявата продължава с уточнението, че при кандидатстване за работното място са с предимство кандидати, живеещи в населеното място, с което завършилилите млади хора от нашето село имат по-голям шанс да започнат работа в училището, в което са учили и провели стажантската си практика.

При постъпването ни на работа младите учители получаваме подкрепата на училищното ръководство и колегите по специалността, която са завършили. Интензивният начин на работа в училище ни дава възможност много бързо да се учим, като имаме възможност да споделяме трудностите си с колегите с дългогодишен опит. В процеса на работа и преподаване придобиваме умения за адаптация към променящите се педагогически изисквания. Имаме възможността да прилагаме различни методи и подходи, иновационни технологии и електронни учебници, които могат да използват в различни моменти от учебния час. Подкрепата, която получаваме от целия педагогически колектив, ни помага да насочим педагогическата си дейност към развитие на възможности за допълване и разнообразяване на методите на обучение, получаване на допълнителни знания и умения от различни предметни области. Съветите, които получаваме при обсъждане на професионалните ситуации, ни помагат да организираме учебните си часове, по начин, по който да преминават неусетно и ползотворно, с активно, уверено и последователно участие на учениците.

В училище ни задържа стимулиращата образователна среда, даваща възможност за непрекъснато усъвършенстване и обогатяване на професионалните умения. При работата си и подкрепата, която получаваме, успяваме да намерим точния подход към учениците, с които работим. Усещаме обичта на учениците, които ние подкрепяме и даряваме със знания, като се съобразяваме с техните способности и използваме индивидуален подход.

Нашето училище е училище с интересна практика, свързана с работата с ученици от ромски произход, с ученици със специални образователни потребности, ученици, чиито родители са неграмотни и необразовани. Новоназначените учители приемаме работата си като кауза за развиване у учениците на отговорно отношение към ученето, изграждане на умения за прилагане на наученото в практически дейности и повишаване на познавателния им интерес.

На училищното образование младите учители даваме изключително много. Ние сме склонни да експериментираме и по този начин да насърчаваме и развиваме креативното мислене на учениците. Включваме в обучението си нетрадиционни методи, като провокираме учениците и ги караме на подсъзнателно ниво да запомнят най-важните моменти от уроците. Говорим с учениците на съвременни теми, споделяме интересите им и ги съветваме по начин, които кара учениците да ни се доверяват.

Въздействаме положително на целият колектив. Амбициозни и вдъхновяващи сме, припомняме на колегите с опит, за трудното начало, удоволствието и удовлетворението от учителската професия, които са имали в началото на кариерата си.

С времето разбираме, че учителската професия не е просто работа, а призвание, което изисква сърце, търпение и постоянство. Радостта в очите на учениците, когато са разбрали нещо ново, е най-голямата награда за нашите усилия. Работата ни често излиза извън рамките на класната стая – подготвяме тържества, включваме се в проекти, срещаме се с родители и търсим нови възможности за развитие. В училището се насърчава участието в обучения, квалификационни курсове и педагогически форуми, което допринася за личностното и професионално израстване. Чрез екипната работа се изгражда дух на съпричастност, сътрудничество и уважение между всички участници в образователния процес. Вярваме, че личният пример е най-силният инструмент за възпитание и затова се стремим да бъдем добри модели за подражание. Младите учители сме не само носители на съвременни идеи, но и мост между традициите и новото време. В нашето училище се възпитават бъдещи добри граждани – мислещи, любознателни и активни. Това е мисия, която ни вдъхновява и ни мотивира да

продължаваме напред. Горда съм, че съм част от този процес и че допринасям за промяната чрез образованието.

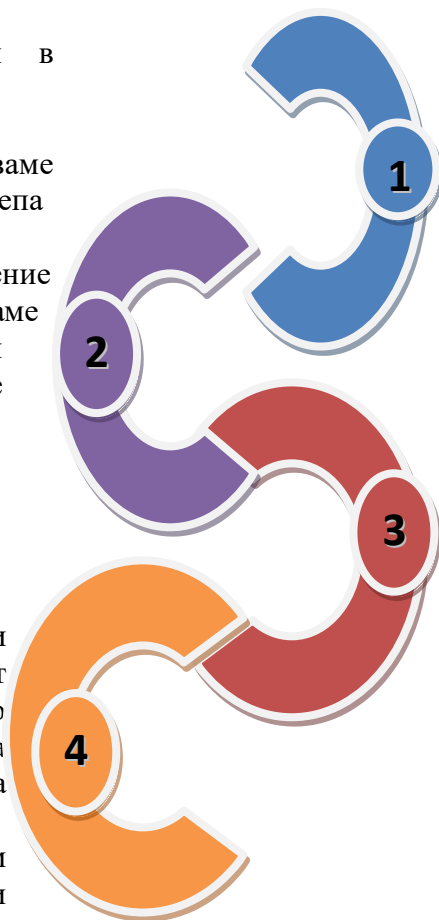
Какви сме младите учители?

Какво искаме младите учители?

- ✓ Да работим в позитивна образователна среда
- ✓ Да получаваме своевременна подкрепа
- ✓ Да усещаме справедливо отношение
- ✓ Да придобиваме умения за адаптация към променящите се образователни потребности

Какво мотивира нас младите учители?

- ✓ Мотивира ни уникалната възможност да помогнем на някого да се научи как да мисли, а не какво да мисли
- ✓ Любовта към децата, защото за някои деца учителите сме единствените, които ги подкрепяме в техните усилия

Фиг. 1 Младите учители

Защо избрах да стана учител?

- ✓ За да поддържам постоянен контакт с учениците и никога да не загубя собствената си връзка с детството
- ✓ За да имам възможност да насърчавам и подкрепям
- ✓ За да изградя добри комуникационни умения
- ✓ За да имам възможност да се усъвършенствам
- ✓ За да имам

Какви сме младите учители?

- ✓ Интересни и различни
- ✓ Амбициозни и вдъхновяващи
- ✓ Готови за разностранно развитие

2. Възможности, форми и условия за адаптация на младите учители към спецификата на учителската професия

2.1. Методическите обединения

Методическите обединения са важни за всяко училище. Работата в тези обединения е екипна, като всеки учител има определена задача свързана с постигането на общата цел. Срещи на учителите, преподаващи един предмет, са място за споделяне на предизвикателства и търсене на възможности за преодоляването им, за дискутиране на добри практики и оказване на подкрепа при проблемни педагогически ситуации. В рамките на по-малки групи имат възможност да споделят успешни методи и средства за обучение, да дискутират зададени теми и да организират открити уроци.

2.2. Участие в конференции, форуми, кръгли маси

В училището работим висококвалифицирани преподаватели. Ние непрекъснато се включваме в конференции, семинари и обучения, като споделяме опит и натрупваме допълнителни познания, които прилагаме в работата си. Участието ни дава възможност да усъвършенстваме уменията си и да разширим възможностите си за практическа насоченост на учебните предмети. Чрез участие в кръглите маси и форумите учителите успяваме да обогатим и споделим своите знания и информация, да видим представяне на интерактивни презентации и материали. Зареждаме се с нови идеи по отношение на иновациите в класната стая за преобразяването на учебния час в забавно и полезно преживяване, представяне на уроците по интересен и ангажиращ начин, мотивиране и ангажиране на учениците за работа в час, споделяне и прилагане на добри практики.

2.3. Квалификационни дейности

Системната квалификация на учителите е важен фактор за качествено образование. Квалификацията на учителите, работещи в образователните институции е не само наше право, но и задължение. Бързите промени в развитието на науката ни налагат да провеждаме периодично обучение за усвояване на новостите в развитието на познанието. С цел повишаване интереса на учениците и по-голяма атрактивност на урочната дейност, квалификационните дейности са насочени към обучението на учителите за използване и прилагане на нови интерактивни методи за преподаване. Образователният процес трябва да има практическа насоченост, урочните дейности трябва да се ръководят иновативно, за да бъде ученика активен участник.

Обучението и квалификацията на учителите е важен образователен и социално значителен проблем за всеки етап от развитието на педагогическата наука. От правилното решение на този проблем зависи до голяма степен качеството на образованието.

Подготвеният, мотивиран и постоянно развиващ се учител е важно условие за качествено образование. Квалификационните форми, в които се включват учителите са по личен избор или по препоръка на работодателя. През последните години, във връзка с новата нормативна уредба и кариерно развитие на учителите, училищните директори отделят специално внимание на програмите, свързани с професионалното израстване и придобиване на квалификационни степени.

2.4. Екипната работа

Екипните дейности в училище са съдържателен елемент на педагогическия процес. Умението да работим в екип означава да оценяваме и контролираме своето поведение, да имаме търпимост към различията, да приемаме другия с неговите особености и различия, да сме толерантни и да умеем да общуваме.

В екипните дейности, отговорността за процеса на обучение съвместно с учителя се поема и от самия ученик. Педагогическото въздействие от страна на учителя се ориентира към подкрепа и насърчаване инициативността на ученика, а педагогическият контрол се осъществява основно върху резултатите. В екипа всеки член е принуден да спазва определени норми, правила на поведение, отговарящи на интересите и насочеността на екип, защото се намира под наблюдението, контрола и оценката на останалите членове.

Формирането на умения за работа в екип спомага за осъществяване на актуални задачи на съвременното училище. Работата в екип, спомага за използване на разнообразни похвати, методи, форми и средства на общуване. Между участниците в педагогическия процес се наблюдава сътрудничество, единодействие и обогатяване възможностите на учебно-възпитателната дейности, което несъмнено намира отражение в съдържанието на обучението (Воденичарова, 2010).

2.5. *Групови дискусии и обсъждания*

Основната идея е чрез дискусии и коментари да се повиши ефективността на педагогическото взаимодействие в учебните часове. Споделят се добри практики за организиране на учебния процес, търсят се нетрадиционни подходи за повишаване на мотивацията. На базата на сътрудничество, активност и творчество, чрез дискусиите и обсъжданията се стремим към иновативност и интерес към новостите. Обсъждаме множество професионални въпроси, свързани с методиката на преподаване, с продължаващото обучение на учителите и с използването на нови дигитални ресурси в обучението.

По време на груповите дискусии се дискутират различни методи в образователния процес, планирането на урочната дейност, подготвяне на дидактически средства и материали, създават се условия за споделяне на трудности и потребности (Кръстева, 2001).

2.6. *Открити уроци, обмен на добри практики*

Обмяната на опит и споделяне на добри практики е ключов момент за привличане и задържане на младите учители в образователната система. Откритите уроци са много добра практика на поддържаща квалификация на учителите. Старанията на нас, учителите, са уроците да бъдат интересни и забавни. Стремим се да предизвикаме въображението, да стимулираме активността на учениците, да поощряваме, да окуражаваме и най-слабия и нерешителен знак така, че с усмивка и шега ученикът да признава незнанието си и да се труди и стреми към високи резултати.

Основна цел на откритите уроци е демонстрация на прилагане на съвременни образователни технологии и междупредметни връзки в обучението по различни учебни предмети. Под целите са споделяне на добри педагогически практики и компетентности като резултат от обучението. За максимално разгръщане на познавателно творческите възможности на учениците в учебния процес се използва екипното учене, като методическата подкрепа за младите учители се изразява в стимулиране на иновативни идеи и модели на работа.

2.7. *Практическа реализация на дейности*

Чрез включване на учениците в дейности с практическа насоченост се реализира един от основните принципи, формулиран още от Конфуций за прилагането на знанията в практиката: „Чувам - забравям, виждам - запомням, правя - разбирам“.

Практическото реализиране на всички дейности изисква съобразяване с характера на учебното съдържание, което се изучава в отделните дисциплини, съобразяване с познавателните интереси на учениците.

Приемствеността и задържането на младите учители се осъществява с различни индивидуални форми и дейности за справяне с предизвикателствата на учителската професия. Между учителите има приемственост и сътрудничество, добро отношение и подкрепа помежду си и неспирен стремеж за квалификация. В основата на здрава и стабилна образователна среда за учениците е висококвалифициран педагогически екип. Екип, който с много професионализъм, грижи и внимание дарява учениците с ценни знания, нивици и умения.

2.8. *Разработка на работни програми и тематични разпределения*

Поради увеличаване обема на информация, все по-трудно става да се открие, това, което е необходимо за обучението и възпитанието на учениците и за тяхната практическа и социална реализация. Съвременната образователна ситуация се характеризира с разпространяване на различни форми на обучение, на преден план се извеждат новите възможности, основаващи се на засилено използване на технологиите в образованието. Основната педагогическа задача се свързва с основните аспекти на управление на учебната дейност на учениците. Това предполага определяне на задачи, свързани с подбор на учебното съдържание, неговата дидактическа обработка и редуциране за съответната възраст.

Учебното програми и планове се нуждаят от осъвременяване. Необходимо е да се създадат условия за изграждане на практически знания. Нужно е насърчаване на творческо и самостоятелното мислене на учениците и умения за прилагане на наученото в практически ситуации.

2.9. *Проектиране на етапи от урока, съставяне на план-конспекти*

Правилното проектиране на етапите на урока за развиване на познавателната дейност на учениците е трудна задача за младите учители. Приобщаването на новопостъпилите учители към разбиране на познавателния процес у ученика по време на урока може да се постигне с показване на различни методики, отчитащи особеностите на мислене на ученика. Етапите на неговото познание са насочени към формиране на система от умения и навици за учебно познавателна дейност (Михова, 2001).

За всеки урок основна педагогическа задача е осъществяването на възпитателно обучение, като тази задача е свързана с творчеството на учителя и индивидуалното му майсторство. Спецификата на всеки урок включва по-специфични задачи като индивидуален подход към учениците, система от въпроси, развитие на речта на учениците и формиране на определени умения.

2.10. *Индивидуални консултации*

При анализиране и оценката на педагогическия опит на учителите трябва да се обръща внимание на адекватността между дейността и поставените задачи, специфичността на обучението, равнището на подготовката на класа. Да се установи до каква степен методите и подходите, използвани от учителите, предизвикват у учениците потребност от усвояване на знания и умения и активност в учебния процес и да се търсят индивидуални такива. Трябва да се повиши мотивацията на учениците за подобряване на резултатите им. От огромно значение е да се установи как учениците се отнасят към учебната си дейност, от която зависят резултатите от усвояване на учебния материал и съдържание.

2.11. *Анализ на професионални ситуации*

Учителската професия е педагогическа професия за цялостното и всестранно развитие и създаване на учениците. Професионалните функции на учителя са учебна и възпитателна, това е професия на взаимодействията.

Учителят взаимодейства преди всичко с учениците в урока и в други форми на работа. Различните моменти от тези форми са – преподаване, наблюдение, изпитване, оценяване, лабораторна занятия, практически дейности, упражнения, вербално и невербално, пряко и непряко, писмено и устно. Общува с целия клас, с отделни ученици и групи при различни ситуации, задачи и условия.

Професионално учителят взаимодейства и с колегите си – спонтанно и организирано, с отделни колеги или по-големи групи, работещи със същите или с други ученици. Анализират се професионални ситуации, споделят се трудности, проблеми, подходи, решения. При тези взаимодействия се формира умения за анализирани и оценка на педагогически ситуации, търси се мнението на опита, различните гледни точки, набелязват се възможни начини на решаване (Попова, 2002).

Подкрепата, която оказват учителите с богат опит, трябва да развива у младите учители чувство за самоувереност и значимост. Новоназначените учители трябва да получават реално мнение за своите възможности, да имат представа за своите силни и слаби страни.

2.12. *Организаторска дейност на учителя*

Всяко педагогическо действие носи организационен характер и организаторската функция на учителя е непрекъсната във времето. Тя се осмисля при съчетаване на три аспекта:

Организация на дейността на учениците - учене, познание, общуване, игра и различните форми на тези дейности – урочни, извънурочни, извънучилищни, технически и дидактически средствна, на материална база

Организация на собственото си поведение

Организация на собствената си дейност – за организиране на дейността на учителя са необходими и участват много и различни личностни качества, а именно педагогическа инициатива, съобразителност, настойчивост

Фиг. 2 *Организаторска дейност на учителя*

2.13. *Извънкласни дейности*

Предизвикателствата на времето не могат да бъдат успешно посрещнати само в рамките на учебната дейност. Извънкласната и извънучилищната дейност предлагат богати възможности при организиране живота на учениците през свободното време.

В училището е създадена ангажираност, чрез която по естествен начин да развиваме личната инициатива и предприемчивост, въображението, способностите на учениците, което съдейства за тяхното физическо, интелектуално и личностно развитие. Извънкласните и извънучилищните дейности са сложно многопластово педагогическо явление. Тези дейности обхващат различни страни от живота на учениците през свободното им време през учебната година. Освен през учебно време чрез различни инициативи свободно време на учениците се осмисля през празничните дни, ваканциите и съдействат за пълноценното им използване. Осъществяват се на принципа на свободата на избор и доброволността на участието, свързва се с изява и удовлетворяване на широк спектър от потребности на всяко дете извън учебната програма. Изборът се обуславя от интересите на учениците и конкретните им възможности и позволява оползотворяване на свободното време за личностно развитие чрез социално значими дейности. Целите на различните извънкласни дейности са:

- ✓ Осигуряване на условия за развитие на всяко дете, съобразени с неговите способности, знания, интереси и умения
- ✓ Изграждане на предпоставки за удовлетворяване на потребностите на ученика през свободното му време от активната му творческа дейности, общуване, игра, положителни емоции, успех, самоизява и самоутвърждаване в значима дейност, в нова роля и ситуация
- ✓ Разширяване на разбиранията на ученика за различни дейности и разкриване на способностите
- ✓ Приобщаване към еврокултурата при запазване на националната идентичности и възпитаване на отговорност на ученика (Попов, 1994).

2.14. *Обществените съвети*

Много е важно училището и учителят да бъде подкрепян в мисията си от родителите. Чрез участието си в Обществените съвети родителите играят важна роля при формирането на общественото мнение. Приобщаването на родителите като участници в образователния процес е важно за авторитета и престижа на учителската професия.

2.15. *Дейности по проекти*

В стратегията на училището е заложено да се възползваме от възможностите на проектното финансиране за осигуряване на допълнителни средства. Тези средства, освен за подобряване на материалната база, се използват и за качествен образователно възпитателен процес, включително и извънкласни дейности. Чрез участие на учениците в проектните дейности се допринася да се стимулират техните интереси, подпомагат се обучителните им затруднения и се развива творческият им потенциал. Дейностите по проектите са насочени към училищни инициативи, развиващи творчески и креативни умения. Целта е чрез изкуствата да се развие творческия потенциал и да се повиши мотивацията на учениците за участие в различни форми на извънучилищния живот.

2.16. *Състезания, фестивали, празници, конкурси*

Извънкласните дейности в училище са модел на качествено сътрудничество на учениците с различни институции, които допринасят за оползотворяване на свободното време на учениците. По този начин се повишава мотивацията на учениците за активно участие в различните форми на извънучилищния и училищния живот. Доразвиват се техните интереси, талант, влечения, предпочитания и способности, необходими за бъдещата им реализация. Мотивирани ученици, готови да полагат усилия и труд, за да постигат знания е най-ценният резултат в образователната система, който може да постигне един учител. С внимание и професионална отговорност учителите възпитават

и обучават учениците, издигайки не само авторитета на училището, но и показвайки на цялото общество значимостта на учителски труд за всестранното и пълноценното развитие на учениците. Резултат от труда им са постиженията и успехите на техните ученици.

Заклучение

Важна роля за адаптацията на новоназначените учители в преподавателската работа играят взаимоотношенията в училищните институции. Предоставянето на възможности за включването в различни дейности и форми на адаптация е от съществено значение. Чрез тях учителите придобиваме умения да контролираме поведението, мисълта, настроението и емоциите си. Учителите успяваме да създадем чувство за успех на всеки ученик, да променим настроението и нагласите на учениците в положителна насока. За да се реализира всяко добро намерение, движещите сили за мотивация на младия учител са разнообразни.

В съвременния етап от развитието на педагогическото образование търсенето на нови подходи в различните направления – разнообразяване и модернизиране на съдържанието, съвременните технологии на обучение е насочено към изграждане на педагози от нов тип, способни да решават съвременните и значими педагогически проблеми.

Образованието и инвестицията в учителя е ключов въпрос и един от основните фактори за развитието на демократично общество. Всички в образователната система трябва да продължим да работим заедно и градивно за създаване на необходимите условия и мотивация, за навлизането и успешната реализация на младите хора в учителската професия. Предизвикателство пред образователната система е да разполага с учители, които се стремят да бъдат иновативни, да прилагат информационни технологии по правилния начин и да използват необходими педагогически методи, така че учениците да са мотивирани за своето образование.

Литература

- Воденичарова, З. (2010) Екип и екипна работа. София: СПСПД ФИЦЕ - България 2010.
- Кръстева, А.. (2001) Принос в педагогическата мисъл за развитието на груповото обучение. *Педагогически алманах* , 2001, № 1-2, с. 32-45, Велико Търново: УИ "Св. св. Кирил и Методий"
- Михова, М. (2001) За структурата и формата на урочния план. *Педагогически алманах*, 2001, № 1-2, 15-32. Велико Търново: УИ "Св. св. Кирил и Методий"
- Попов, А. (1994) *Извънкласна и извънучилищна дейност с учениците*. Благоевград: ЮЗУ "Неофит Рилски".
- Попова, С. (2002) Към въпроса за професионалните роли на учителя. *Педагогически алманах* , 2002 / Том 10 / Брой 2, с. 202-205, Велико Търново: УИ "Св. св. Кирил и Методий"